

พุทธจริยศาสตร์ในการปฏิบัติศาสนกิจเพื่อสนองงาน

กิจการคณะสงฆ์ 6 ด้าน

Buddhism in Religious Practice in Response to the 6 Aspects of the Sangha

พระครูกิตติภทธานุยุต (จักรินทร์ มาชวน)

PhraKrukittiphattharanuyut (Chakkarin Machun)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus

Corresponding Author, E-mail : Chakkarin_410@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาพุทธจริยศาสตร์ในการปฏิบัติศาสนกิจเพื่อสนองงานกิจการคณะสงฆ์ 6 ด้าน ของพระนิสิต และเพื่อพัฒนาหาแนวทางหาแนวทางการดำเนินงาน ในการวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า พุทธจริยศาสตร์ในการปฏิบัติศาสนกิจเพื่อสนองงานกิจการคณะสงฆ์ 6 ด้านของพระนิสิต ในด้านการปกครอง ควรยึดหลัก อปริหานิยธรรม 7 ด้านการศาสนศึกษา ควรยึดหลัก พละ 5 ด้านการเผยแผ่ ควรยึดหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านการสาธารณูปการ ควรยึดหลักทศธรรม ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ควรยึดหลัก สปัจริยธรรม 7 ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ควรยึดหลัก บารมีธรรมตามแนวทางการดำเนินงานในการปฏิบัติศาสนกิจเพื่อสนองงานกิจการคณะสงฆ์ 6 ด้าน พบว่า ด้านการปกครอง พระนิสิตต้องให้ความสำคัญและกระทำร่วมกับเจ้าอาวาสหรือเจ้าสำนัก ด้านการศาสนศึกษา การทำงานในแต่ละด้าน ย่อมจะเกิดปัญหาตามมาบ้าง การทำงานจึงต้องอาศัยหลักธรรมเพื่อเป็นแนวทางการทำงานประพฤติและปฏิบัติย่อมส่งผลให้มีความราบรื่นผ่านพ้นอุปสรรคได้ ด้านการเผยแผ่ พระนิสิตเมื่อได้ศึกษาในภาคทฤษฎีแล้วย่อมมีประสบการณ์ด้านการทำงาน การเผยแผ่ความรู้ในด้านต่างๆ ด้านการสาธารณูปการ การให้ทานเป็นการการสละทรัพย์สิ่งของ และการบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ การสนับสนุนส่งเสริมด้านทุนทรัพย์ อุปกรณ์การเรียน หรือจัดโครงการอบรมให้ความรู้การดำเนินชีวิตและหลักธรรมคำสอนด้านการสาธารณสงเคราะห์ พระนิสิตมีความช่วยเหลือผู้อื่นในด้านต่าง ๆ มีความเมตตา กรุณา และทานเป็นพิเศษ

คำสำคัญ : พุทธจริยศาสตร์, การปฏิบัติศาสนกิจ, กิจการคณะสงฆ์

Abstract

The objectives of this research to study Buddhism in response to the 6 aspects of Buddhist monks' work and to develop guidelines for this research as qualitative research. The research found that Buddhism in the 6 aspects of Buddhist monks' work in the area of government should adhere to the principle of precept 7. Religious education should be based on 5 principles, propagation should be based on 4 principles, public administration should be based on Diaspora principles, synthetic education should be based on Sappu principles. Rittham 7 in Public Welfare should adhere to the principles of religious practice in response to the 6 aspects of the Sangha. It was found that in the area of governance, the monks had to pay attention to the abbot or the office of religious education. There would be some problems in each area, so the work would be based on the principles of conduct. And the practice will help smooth the way through difficulties. In terms of dissemination, the PhD has experience in the field of theory. Public knowledge, giving, giving, giving, giving, public service, supporting scholarship, supporting scholarship, educational equipment or organizing training programs to educate people about life and the teachings of the public.

Keywords : Buddhist Ethics, ministering, Sangha affairs

บทนำ

การปฏิบัติศาสนกิจของพระนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ เป็นการปฏิบัติตามระเบียบ ข้อบังคับของมหาวิทยาลัยที่กำหนดให้ พระนิสิตหลังจากศึกษาในภาคทฤษฎีแล้วต้องออกปฏิบัติศาสนกิจเป็นระยะเวลา 1 ปี เพื่อ พัฒนาศักยภาพของตนเองด้านการงานและเป็นการสนองงานคณะสงฆ์ 6 ด้าน ซึ่งงาน แต่ละด้านเป็นงานที่สำคัญต่อการพัฒนาคณะสงฆ์และเป็นการอนุเคราะห์ สังเคราะห์แก่

สังคม ชุมชน ที่พระนิสิตสามารถใช้โครงการปฏิบัติศาสนกิจทำกิจกรรมต่างๆ เช่น โครงการอบรมเยาวชนในสถานศึกษา โครงการสงเคราะห์ชุมชน เป็นต้น

ในการปฏิบัติศาสนกิจของพระนิสิตนั้น ถ้าแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ปฏิบัติศาสนกิจทั่วไปตามที่เจ้าอาวาสหรือเจ้าสำนักมอบหมาย เป็นการปฏิบัติงานในสถานที่ขึ้นอยู่กับสิ่งที่ได้รับมอบหมาย เช่น การแสดงพระธรรมเทศนา การบรรยายธรรม การสอน รวมไปถึงการดูแลอาคาร สถานที่ภายในวัด หรือการเข้าร่วมโครงการกิจกรรมในวันสำคัญในทางพระพุทธศาสนา และกลุ่มพระนิสิตปฏิบัติศาสนกิจที่เสนอเป็นโครงการปฏิบัติศาสนกิจต้นแบบ มีการปฏิบัติงานเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของโครงการ มีการกำหนดวิธีการดำเนินงานที่ชัดเจน และมีการติดตามและประเมินจากหน่วยงานกลุ่มงานบริการการศึกษา (กิจการนิสิต) หรือกองทุนฯ ส่วนงานโครงการที่ให้ทุนสนับสนุนตามรูปแบบที่กองทุนฯ กำหนด ในส่วนของปัญหานี้ยังขาดการประสานให้ความเข้าใจกับวัดหรือเจ้าสำนักงาน เพราะให้ความสำคัญกับงานกิจกรรมโครงการฯ จนอาจมีบางส่วนที่เข้าใจว่าการปฏิบัติศาสนกิจให้ทำเฉพาะโครงการฯ ตามที่ได้เสนออนุมัติต่อมหาวิทยาลัยฯ และเมื่อดำเนินตามวัตถุประสงค์โครงการแล้วไม่ต้องช่วยงานหรือปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าอาวาสหรือเจ้าสำนักงานที่อยู่ในข่ายของงานกิจการคณะสงฆ์ 6 ด้าน ซึ่งเป็นความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนไปจากวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัยฯ โดยความมุ่งหวังของมหาวิทยาลัยเห็นว่า การแสดงพระธรรมเทศนา การสอน การประกอบกิจกรรมใดๆ ทางพระพุทธศาสนาตามทีมนิสิตได้รับนิมนต์หรือเข้าไปมีส่วนร่วมเป็นเรื่องปกติที่นิสิตปฏิบัติเป็นประจำอยู่แล้ว แต่อาจจะมีประเด็นหรือกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งหรือหลายกิจกรรมที่สามารถนำมากำหนดเป็นโครงการ กำหนดวัตถุประสงค์และวิธีการการดำเนินการที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมเพื่อนำไปสู่การสงเคราะห์สังคมและชุมชนได้อย่างเหมาะสมและสรุปรายงานผล รวมไปถึงการถอดบทเรียนและเป็นต้นแบบให้การดำเนินงานของนิสิตรุ่นต่อไปได้ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กองกิจการนิสิต สำนักงานอธิการบดี, ม.ป.ป.)

ซึ่งพระนิสิตในฐานะเป็นพระสงฆ์ผู้ที่ได้รับการศึกษาเล่าเรียนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติจนสามารถนำความรู้ความเข้าใจไปใช้ให้การอบรมแก่เยาวชนและประชาชนทั่วไป ให้มีการศึกษา มีการพัฒนาจิตใจ เพื่อเป็นแม่แบบในการดำเนินชีวิตที่ดีงามแก่สังคม โดยมีวัดเป็นจุดศูนย์กลางมีหน้าที่ในการอนุเคราะห์ สงเคราะห์สังคมตามหลักพุทธธรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งการได้ทำหน้าที่หลัก 6 ประการ คือ (1) ด้านการปกครอง (2) ด้านการศาสนศึกษา (3) ด้านการเผยแผ่ (4) ด้านการสาธารณูปการ (5) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ (6)

ด้านสาธารณะสงเคราะห์ ซึ่งเป็นการสนองงานกิจการคณะสงฆ์ และการปฏิบัติตามหลักพุทธจริยศาสตร์ ซึ่งเกี่ยวเนื่องกับการประพฤติ ปฏิบัติของพระนิสิตที่จะต้องให้ความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นหลักทางจริยธรรมเป็นมาตรฐานความประพฤติ ตั้งแต่พื้นฐานทางจริยธรรมเบื้องต้น ระดับกลาง และระดับสูง เพื่อให้ดำเนินชีวิตด้วยความสมบูรณ์ มีสติปัญญา เพราะจริยศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยอุดมคติของชีวิตหรือความดีอันสูงสุด เพื่อส่งเสริมให้พระสงฆ์ปฏิบัติที่ถูกต้องและเหมาะสมต่อการดำเนินชีวิตเป็นสมณเพศ คือเป็นการตั้งเป้าหมายตามเหตุปัจจัย ถ้าต้องการผลอันสูงสุดก็ต้องสร้างเป้าหมายให้สมควรกับพุทธศาสนาเป็นกัมมาทะ กิริยาทะ การกระทำ ที่ประกอบไปด้วยความเพียรเป็นเบื้องต้นแห่งความสำเร็จผลทั้งปวงไม่มีความประสงค์ให้ใครได้ดี หรือประสงค์ความสำเร็จลอย ๆ หรือด้วยการอ่อนน้อมแต่ให้สำเร็จด้วยการกระทำเอง

เนื้อเรื่อง

จริยศาสตร์ (Ethics) เป็นปรัชญาสาขาหนึ่งที่ว่าด้วยการแสวงหาความดีสูงสุดของชีวิตมนุษย์แสวงหาเกณฑ์ในการตัดสินความประพฤติของมนุษย์ว่าอย่างไรถูก ไม่ถูก ดี ไม่ดี ควรไม่ควร และพิจารณาปัญหาเรื่องสถานภาพของค่าทางศีลธรรม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542 : 291) ซึ่งตามหลักพระพุทธศาสนา พุทธจริยศาสตร์ (Buddhist Ethics) หมายถึงศาสตร์ที่ว่าด้วยการประพฤติ ปฏิบัติตามหลักการแห่งหลักธรรมที่จะนำไปสู่ความพ้นทุกข์ซึ่งพระพุทธเจ้าทั้งหลาย มีพระโคตมพุทธเจ้าเป็นต้นได้ทรงค้นพบหลักแห่งความเป็นจริง มีลักษณะเป็นสังขนิยาม เหตุผลนิยาม โดยที่ไม่มีใครไปสมมติหรือบังคับให้เป็นไปเช่นนั้น เช่น อริยสัจสี่ อริยมรรคมีองค์แปด และไตรลักษณ์ ที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ในธรรมนิยามสูตรว่า “พระตถาคตทั้งหลายจะอุบัติขึ้นหรือไม่ก็ตามความเป็นธรรมมีอยู่คือสังขารทั้งหลาย มีลักษณะไม่เที่ยง เป็นทุกข์สภาวะธรรมทั้งหลายทั้งปวงมิใช่ตัวตน” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 20 ข้อ 385 : 136) เมื่อแปลตามตัวอักษรแล้ว คือ จริยศาสตร์ในแนวพุทธอีกประการก็คือจริยศาสตร์ทางพระพุทธศาสนาพุทธจริยศาสตร์นั้นเป็นหลักเกณฑ์ทางจริยธรรม ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ทรงวางไว้เพื่อเป็นมาตรฐานความประพฤติของมนุษย์ตั้งแต่เบื้องต้นไปจนถึงระดับสูงเพื่อให้มนุษย์นั้นได้ดำเนินชีวิตที่อิงตามอุดมคติเท่าที่มนุษย์จะทำได้เพื่อให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์มีสติปัญญามีความสุขอันสมบูรณ์ที่สุด เพราะจริยศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยอุดมคติของชีวิตหรือความดีอันสูงสุดเพื่อให้ถึงความดีงามอันสูงสุด (วคิน อินทสระ, 2549 : 34)

จากความหมายที่ได้กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า พุทธจริยศาสตร์เป็นหลักความประพฤติของมนุษย์เพื่อให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หลักประพฤตินี้จะพยายามตอบปัญหาที่ว่าเราควรทำอะไรเป้าหมายชีวิตควรเป็นอย่างไรโดยมีรากฐานจากคำสอนของพระพุทธศาสนาพุทธจริยศาสตร์เป็นหลักความประพฤติที่ดีงาม ซึ่งจะมีหลักศีลธรรม คุณธรรม ที่แน่นอนตายตัวมีกฎเกณฑ์ชัดเจนตายตัว ผิด-ถูก บุญ-บาป แยกส่วนกันอย่างชัดเจน พุทธจริยศาสตร์ จึงเป็นจริยศาสตร์และจริยธรรมที่สอนให้ดำรงชีวิตอยู่ด้วยปัญญาไม่ให้ดำรงชีวิตอยู่ด้วยความประมาทจึงสอนให้ตื่นรู้อยู่เสมอ และให้เป็นอยู่ด้วยความเบิกบานกาย เบิกบานใจไม่ว่าจะเป็นอยู่ในสถานะไหนก็ตาม

ระดับของจริยศาสตร์

จริยศาสตร์ในพระพุทธศาสนาเถรวาทหรือพุทธปรัชญามี 3 ระดับ

1. จริยศาสตร์ขั้นพื้นฐาน (ระดับต้น) ของพุทธศาสนาเถรวาทเป็นการยึดหลักเกณฑ์เบื้องต้นของการตอบสนองการดำรงชีวิต ความพึงพอใจ และความเป็นไปได้ในสังคมที่ปรารถนาความสงบและความถูกต้อง หรือที่เรียกว่า นิจศีล ข้อปฏิบัติที่เป็นนิจอยู่เนื่อง ๆ ด้วยการสมาทานศีล 5 และศีล 8 (พระไตรปิฎกภาษาบาลี เล่ม 9 หน้า 6 : 6) ในขณะที่มีหลักธรรมคุ้มครองให้มีสติปัญญาด้วยเหตุและผล เพื่อประโยชน์สุขในขั้นต้น การสมาทานสิกขาบทนี้เป็นเบื้องต้นแห่งการนำตนเข้าสู่ศีลสมาทานวิริติ เมื่อสมาทานแล้วก็รักษาไว้ไม่ล่วงเกินทำให้ขาดศีล ศีลบริสุทธ์ไม่ต่างพร้อย อานิสงส์ในการรักษาศีล ดังเช่น สีเลน สุขติ ยนติ ไปสู่สุคติเพราะศีล สีเลน โภคสมปทา โภคทรัพย์ถึงพร้อมเพราะศีล สีเลน นิพพุติ ยนติ ถึงความดับทุกข์เพราะศีล ตสมา สิล วิโสธเย เหตุตั้งนั้นสาธุชนพึงชำระศีลให้บริสุทธ์ (สมเด็จพะญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาปรินายก, 2559 : 106) สำหรับอาคาริยวินัย คือ วินัยที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้แก่ผู้ครองเรือน เช่น ศีล 5 และ ศีล 8 เป็นต้น

2. จริยศาสตร์ขั้นกลาง (ระดับกลาง) คือหลักธรรมที่สูงขึ้นจากหลักธรรมเบื้องต้น เป็นหลักธรรมที่ประณีตลึกซึ้ง หรือเรียกว่า มนุษยธรรม (Humanity) ธรรมของผู้เป็นมนุษย์ คือ มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของสังคม (Social Community) สังคมจะดีไปได้ก็ด้วยการอยู่ร่วมกันของคนที่ดี หลักธรรมในพุทธจริยศาสตร์เป็นเรื่องทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม (Substantial and Abstract) เป็นการยกระดับความคิดและการกระทำให้สูงขึ้น เป็นเรื่องของมโนธรรม (Conscientious Objector) ที่จำเป็นต้องพึงรักษาไว้ตามคติทางพระพุทธศาสนา การได้เกิดเป็นมนุษย์นั้นต่างไปจากสัตว์เดรัจฉาน (Animal) แม้ว่า

พื้นฐานของสิ่งมีชีวิตที่มีลมหายใจนั้น ต่างก็มีสัญชาตญาณ (Instinct) ในการเอาตัวรอดในการดำรงชีวิตขั้นพื้นฐาน (Basic Instinct) แต่มนุษย์ได้ชื่อว่าเป็นสิ่งมีชีวิตที่ประกอบด้วยปัญญา (Intellect) ติดตัวมาเรียกว่า สหชาติปัญญา ซึ่งปัญญานี้ไม่มีในตัวสัตว์เดรัจฉาน (สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาปริณายก, 2559 : 31) มนุษย์สามารถใช้ปัญญาที่มีติดตัวมาแต่เกิดนี้อบรมทวีปัญญาให้มากยิ่งขึ้นไปตามลำดับ และสามารถพัฒนาสติปัญญาระดับพื้นฐานให้เจริญยิ่งขึ้นเพื่อประโยชน์ส่วนตนและส่วนรวม คือใช้ปัญญาในทางกุศลอันเป็นสุคติปัญญา อันประกอบไปด้วยกายกรรม วาจากรรม และมโนกรรม คือหลักกุศลธรรมบท 10 ประการ เป็นหนทางแห่งกุศลกรรม (พระครูวินัยธรอำนาจ พลบุญโณและคณะ, 2560 : 336) ได้แก่ กุศลกรรมบถ คือทางปฏิบัติเพื่อให้เกิดความดี 10 ประการ

3. จริยศาสตร์ชั้นสูง (ระดับสูง) มีพระนิพพานหรืออรหัตผลเป็นเป้าหมายสูงสุดในทางพระพุทธศาสนาเถรวาท ได้แก่ อริยมรรค มีองค์ 8 ประการ

ในบทความนี้ ผู้วิจัยจึงเห็นว่าหากนำพุทธจริยศาสตร์เข้ามาในการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุสงฆ์นั้น อาจจะเป็นแนวทางในการดำเนินงานหรือการปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้องตามแบบแผนที่ได้กำหนดไว้ เพื่อแก้ไขปัญหาก็เชื่อมโยงกับวัดสถานที่ปฏิบัติศาสนกิจหรือสำนักงานที่พระภิกษุสงฆ์ได้ยื่นคำร้องขอปฏิบัติศาสนกิจเพื่อให้การปฏิบัติได้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ของโครงการฯ และสิ่งสำคัญอีกประการก็คือพระภิกษุสงฆ์สามารถนำเอาประสบการณ์ด้านการดำเนินงานในสถานที่ต่างๆ นำไปเป็นประสบการณ์การทำงานของพระภิกษุสงฆ์ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ดังนี้

1. พุทธจริยศาสตร์ในการปฏิบัติศาสนกิจเพื่อสนองงานกิจการคณะสงฆ์ 6 ด้านของพระภิกษุสงฆ์

กิจการคณะสงฆ์ 6 ด้าน ประกอบด้วย การปกครอง การศาสนศึกษา การเผยแผ่ การสาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์ การสาธารณสงเคราะห์ เมื่อนำพุทธจริยศาสตร์เข้ามาช่วยในการปฏิบัติศาสนกิจเพื่อสนองงานกิจการคณะสงฆ์ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1 ด้านการปกครอง ควรยึดหลัก อปริหานิยธรรม 7

อปริหานิยธรรม 7 คือ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความไม่เสื่อม 7 ประการ ผู้ที่ปฏิบัติธรรมนี้จะไปเพื่อความเจริญทั้งฝ่ายบ้านเมืองและฝ่ายสงฆ์พระภิกษุสงฆ์ที่ปฏิบัติศาสนกิจนั้นสามารถปฏิบัติตามอปริหานิยธรรม 7 ได้นั้นจะมีแต่ความเจริญความก้าวหน้าในชีวิตไม่มีความเสื่อมความเสียหายอันเป็นอุปการะมากสำหรับผู้ปฏิบัติ ผู้บริหาร ประชาชน และคนในสังคม ได้ดังนี้

(1) หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ ในกิจของคณะสงฆ์ที่พระนิสิตต้องดำเนินการร่วมกับเจ้าอาวาสหรือเจ้าสำนัก เช่น ประชุมทำอุโบสถกรรม ประชุมทำวัตรสวดมนต์เช้า เย็น ประชุมฟังเทศน์วันธรรมสวนะ ประชุมทำอุปัชฌายกรรม ประชุมวินิจฉัยอธิกรณ์ และประชุมปรึกษากิจการของคณะสงฆ์ระดับวัด ตำบล อำเภอ

(2) พร้อมเพรียงกันประชุม การประชุมถือว่าเป็นกิจที่สงฆ์ต้องทำร่วมกัน แต่การที่จะให้พระภิกษุสงฆ์ทุกรูปยอมรับซึ่งกันและกันตามลำดับอาวุโส เพื่อความสามัคคี ก็จะต้องอาศัยความพร้อมเพรียงกันในการประกอบกิจสังฆกรรมร่วมกันหรือความพร้อมเพรียงกันในการทำงานหรือดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในทางพระพุทธศาสนา

(3) ไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติ หลักธรรมหรือคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าได้บัญญัติไว้เพื่อเป็นหลักการทางพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นสิ้นสุดพระสงฆ์ต้องไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติ และไม่สามารถล้มเลิกสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้ ถือว่าสิกขาบทที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ เปรียบเสมือนรัฐธรรมนูญที่พระสงฆ์จะต้องปฏิบัติตาม ไม่เพิกถอนไม่เพิ่มเติม ไม่ละเมิดพุทธบัญญัติ และต้องพึงเอาใจใส่ประพฤติดนตามพุทธบัญญัติอย่างเคร่งครัด

(4) เคารพนับถือและรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่ ในการปกครองของพระสงฆ์จะให้อำนาจแก่ผู้ที่มีความสามารถตามบรรดาศักดิ์ตามลำดับชั้นการปกครอง เช่น ภิกษุผู้ใหญ่สังฆมิตรา สังฆปริณายก ภิกษุหรือพระนิสิตทุกรูปจะต้องปฏิบัติตามลำดับชั้นเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย

(5) ไม่ลุอำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น เพราะพระสงฆ์เป็นผู้ที่ได้ชื่อว่าตัดแล้วซึ่งกิเลสตัณหา ความอยากมีอยากได้จะต้องไม่บังเกิดขึ้น จึงจะเป็นที่ยกย่อง เคารพนับถือของคนทั่วไป

(6) ยินดีในสนาสนะอันควร พระสงฆ์ต้องดำรงอยู่ในสมณเพศมีชีวิตเรียบง่าย มุ่งแสวงหาพระธรรมจนเกิดความรู้ ความเข้าใจเพื่อสามารถเผยแผ่ให้กับผู้อื่น

(7) เข้าไปตั้งสติไว้เฉพาะตนว่า ทำอย่างไร เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายผู้มีศีลเป็นที่รักที่ยังไม่มาขอให้มา และเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายผู้มีศีลเป็นที่รัก ที่มาแล้วขอให้อยู่สบาย ตั้งใจอยู่ว่า เพื่อนภิกษุสามเณรที่เป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาสก็ขอให้มา ที่มาแล้วก็ขอให้อยู่เป็นสุข ไฟใจที่จะพบเห็นและสมาคมกับท่านผู้มีศีลและอาจารย์บริสุทธ์ น่าเสื่อมใส

1.2 ด้านการศาสนศึกษา ควรยึดหลัก พละ 5 (พระไตรปิฎกภาษาบาลี เล่ม 21 ข้อ 169 : 210) ซึ่งเป็นหลักธรรมยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้ปฏิบัติที่ต้องอาศัยความเพียร

ความศรัทธา และการประกอบซึ่งกุศลธรรมตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา พละ 5 จึงประกอบด้วย

- (1) สัทธาพละ-มีกำลังศรัทธา
- (2) หิริพละ-มีกำลังความละอายต่อบาปหรืออกุศลธรรม
- (3) โอตตปปพละ-มีกำลังความเกรงกลัวต่อบาป
- (4) วิริยพละ-มีกำลังเพียร
- (5) ปัญญาพละ-มีกำลังปัญญา

1.3 ด้านการเผยแผ่ ควรยึดหลักสังคหวัตถุ 4

หลักสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมพื้นฐานที่แสดงพฤติกรรมออกมาโดยคำนึงถึงการช่วยเหลือผู้อื่น และการทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวม ใช้ยึดเหนี่ยวจิตใจของบุคคลให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุข สามารถใช้เป็นวิธีการในการดำเนินชีวิตภายใต้ความรับผิดชอบในสังคมทั้งในระดับบุคคลและองค์กรโดยมีความสอดคล้องกับบริบทของสังคมภายใต้พื้นฐานการสงเคราะห์เกื้อกูลซึ่งกันและกัน การใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ต่อการแสดงพฤติกรรมการเป็นพระลูกวัดหรือสมาชิกที่ดีในวัด เพื่อให้การอยู่ร่วมกันเป็นไปได้อย่างปกติสุข เป็นหลักธรรมะที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีกันในหมู่คณะ (พระมหา นพดล, ม.ป.ป.) ดังนี้

(1) ทาน คือ การเผื่อแผ่ แบ่งปัน ผู้อื่นทั้งด้านให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์ทั้งทางทุนทรัพย์สิ่งของ ปัจจัยสี่สิ่งที่เป็นต่อการดำเนินชีวิต ไม่ว่าจะเป็นอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค รวมทั้งการแบ่งปัน การให้คำแนะนำ การเผยแผ่ความรู้เกี่ยวกับด้านศิลปวิทยาการในแขนงต่างๆ ที่พระนิสิตสามารถทำได้ ความรู้ความสามารถที่เรามีอยู่ให้แก่คนในสังคมที่มีความต้องการศึกษาเรียนรู้และนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต

(2) ปิยวาจา คือ การใช้คำพูดหรือวาจาที่ไพเราะ ชัดเจน ไม่พูดส่อเสียด ดูถูกดูแคลน ต้องพูดด้วยคำที่สุภาพมีนวล จริงใจ ไม่พูดโกหกเสแสร้ง ชี้แจงแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์มีเหตุผล และมีหลักฐานอ้างอิง ไม่พูดเพ้อเจ้อ บิดเบือนจากความเป็นจริง ดังนั้นการใช้ถ้อยคำที่แสดงถึงความเห็นอกเห็นใจ เข้าใจผู้อื่น เมื่อพูดแล้วย่อมเกิดความสามัคคีในหมู่คณะและในสังคม

(3) อุตถจริยา คือ การทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น มีความเอื้อเฟื้อช่วยเหลือตามกำลังร่างกายที่ตนมีอยู่ ซึ่งการกระทำนั้นไม่ได้ถูกบังคับจะต้องทำด้วยความเต็มใจที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่น เป็นผู้ที่ชอบชวนช่วยทำกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นสาธารณะประโยชน์มุ่งให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม และช่วยแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในสังคม ชุมชนได้สงบสุขขึ้นมาได้

(4) สมานัตตตา คือ การเอาตัวเองเข้าไปประสาน การวางตัวเสมอต้นเสมอปลาย หนักแน่น ให้ความเสมอภาคกับทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ไม่เอารัดเอาเปรียบต่อผู้อื่น สามารถร่วมทุกข์ร่วมสุขช่วยเหลือเกื้อกูลกันในการแก้ไขปัญหา หรือการเข้าไปช่วยกันคิดในทางสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุขในสังคม

1.4 ด้านการสาธารณูปการ ควรยึดหลักทศธรรม ที่เป็นธรรมของผู้บริหาร ผู้นำ ต้องนำมาเป็นหลักคิดในการบริหารจัดการทั้งในองค์กร หรือการอาศัยอยู่ร่วมกันในสังคม ทศธรรม ธรรม 10 จำพวกที่ผู้ปกครองควรยึดเป็นหลักในการปฏิบัติ มีอยู่ 10 ประการ คือ

(1) ทาน คือการให้ เช่น การสละทรัพย์สินของ และการบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ที่เป็นผลดีต่อผู้คนโดยรวม

(2) ศีล คือความประพฤติที่ดีงาม มีการสำรวมกาย วาจา และใจเพื่อให้เป็นที่เคารพนับถือแก่คนทั่วไป

(3) บริจาค คือการเสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อประโยชน์ของคนส่วนรวม

(4) อาชวะ คือความซื่อตรง ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์ เป็นแบบอย่างที่ดีด้านความสุจริต

(5) มัททวะ คือความอ่อนโยน มีอัธยาศัยนุ่มนวลต่อคนอื่น

(6) ตบะ คือความเพียรเครื่องเผาผลาญกิเลส เป็นผู้มีคุณธรรม ไม่ปล่อยตัณหา ความโลภ และความเห็นแก่ตัวมาครอบงำจิตใจ

(7) อักโกธะ คือความไม่โกรธ ไม่ลุอำนาจความโกรธและพิงมีเมตตาประจำใจ

(8) อวิหิงสา คือความไม่เบียดเบียน ไม่กดขี่ทำร้ายผู้อื่นด้วยการมีความกรุณาประจำใจ

(9) ขันติ คือความอดทน อดทนต่อความลำบาก ไม่ย่อท้อต่อหน้าที่การงานที่ต้องทำ

(10) อวิโรธนะ คือความไม่คลาดธรรม มีใจหนักแน่นในธรรม

1.5 ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ควรยึดหลักสัปปุริสธรรม 7 คือ หลักธรรมหรือแนวทางแห่งความสำเร็จที่ผู้ปฏิบัติตามอย่างต่อเนื่องแล้วทำให้คนเป็นคนดีอย่างสมบูรณ์

เหมาะกับผู้นำหรือหัวหน้าที่จะต้องรู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาลเวลา รู้จักชุมชน ต้องรู้จักบุคคล รู้จักวิเคราะห์สาเหตุของสถานการณ์และรู้หลักการที่จะทำให้เกิดผลต่อตนเองและส่วนรวม

(1) อัมมัญญตา ความเป็นผู้รู้จักเหตุ ความเป็นผู้รู้หลักการและกฎเกณฑ์ของสิ่งทั้งหลายที่ตนเข้าไปเกี่ยวข้องในการดำเนินชีวิต ในการปฏิบัติหน้าที่และดำเนินกิจการต่างๆ โดยรู้และเข้าใจสิ่งที่ตนจะต้องประพฤติปฏิบัติตามเหตุผล เช่น ชาวพุทธรู้ว่าหลักธรรมการสร้างตนให้มีหลักฐานมั่นคงทางเศรษฐกิจ หรือหลักการแสวงหาทรัพย์ในทางที่ชอบคืออะไร มีอะไรบ้าง รู้ว่าต้องกระทำเหตุนี้เช่นไร หรือกระทำตามหลักการเหล่านี้จึงจะให้เกิดผลที่มุ่งหมายหรือต้องการ เป็นต้น ตลอดจนถึงขั้นสูงสุดคือรู้เท่าทันกฎธรรมดาหรือหลักความจริงของธรรมชาติเพื่อปฏิบัติต่อโลกและชีวิตได้อย่างถูกต้อง มีจิตเป็นอิสระ ไม่ตกเป็นทาสของวัตถุหรือตามกิเลสที่เกิดขึ้น

(2) อตถัญญตา ความเป็นผู้รู้จักผล ความเป็นผู้รู้จักอรรถคือ การรู้ถึงความหมายหรือความมุ่งหมายของหลักการที่ตนต้องยึดถือเป็นข้อปฏิบัติ โดยมีความเข้าใจประโยชน์ที่ประสงค์หรือวัตถุประสงค์ของกิจการที่ตนทำ รู้ว่าสิ่งที่ตนทำอยู่นั้นๆ ดำเนินชีวิตอย่างนั้นเพื่อความประสงค์ประโยชน์อะไร หรือควรจะได้รับผลอะไร รวมถึงรู้จักผลที่จะบังเกิดขึ้นสืบเนื่องจากการกระทำหรือความเป็นไปตามหลักการที่ตนกระทำอยู่อย่างนั้นมีความมุ่งหมายอย่างไร เมื่อทำไปแล้วจะบังเกิดผลอะไรบ้าง ดังนี้ เป็นต้น ตลอดจนถึงขั้นสูงสุดคือรู้ความหมายของคตธรรมดา และประโยชน์ที่เป็นจุดหมายแท้จริงของชีวิตตามหลักธรรมที่ได้ปฏิบัติตาม

(3) อัตถัญญตา ความเป็นผู้รู้จักตน ความเป็นผู้รู้จักฐานะ ภาวะ เพศ กำลัง ความรู้ความสามารถ ความถนัดและคุณธรรม เป็นต้น รู้ว่ามีสภาพอย่างไร แล้วประพฤติปฏิบัติตนให้เหมาะสม ให้สอดคล้องถูกจุดที่จะสัมฤทธิ์ผล ตลอดจนถึงพร้อมแก้ไขปรับปรุงตนให้เจริญงอกงามถึงความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

(4) มัตถัญญตา ความเป็นผู้รู้จักประมาณ ความรู้จักพอดีในสิ่งต่างๆ เช่น รู้จักประมาณในการบริโภคและการใช้จ่ายทรัพย์ รู้จักความพอเหมาะ พอดีในการพูด การปฏิบัติกิจและทำการต่างๆ ตลอดจนถึงการพักผ่อนนอนหลับและการสนุกสนานรื่นเริงทั้งหลาย ทำการงานทุกอย่างด้วยความเข้าใจวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดผลดีอันแท้จริงที่พึงต้องการ โดยมีใช่เพียงเพื่อเห็นแก่ความพอใจ ชอบใจ หรือเอาแต่ใจของตน แต่ทำตามความพอดีแห่งเหตุปัจจัย หรือองค์ประกอบทั้งหลายที่จะลงตัวให้เกิดผลดีงามตามที่มองเห็นด้วยปัญญา

(5) กาลัญญตา ความเป็นผู้รู้จักกาล การรู้จักเวลาอันเหมาะสมและระยะเวลาที่จะต้องใช้ในการประกอบกิจการทำหน้าที่การงาน เช่น ให้ตรงเวลา ให้เป็นเวลา ให้ทันเวลา ให้พอเวลา ให้เหมาะเวลา เป็นต้น หรือการรู้จักกาลเวลาในอันที่จะประกอบกิจนั้นๆ ดังเช่น ตนมมีหน้าที่การงานจะพึงทำหลายอย่างด้วยกัน จะเป็นกิจการทางโลกหรือทางธรรมก็ตาม จะต้องแบ่งเวลาให้เหมาะสมแก่กิจกรรมที่จะต้องทำ การงานจึงจะดำเนินไปโดยเป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่มีปัญหาตามมาตลอดจนรู้จักกะเวลาและวางแผนการใช้เวลาอย่างได้ผล

(6) ปริสัณญตา ความเป็นผู้รู้จักประชุมชน ความรู้การอันควรประพฤติกปฏิบัติในแต่ละชุมชนและต่อชุมชนนั้นว่า ชุมชนนี้เมื่อเข้าไปหาควรทำกิจอย่างไร ควรต้องพูดเช่นไร ในชุมชนนี้มีระเบียบวินัย วัฒนธรรมประเพณีอย่างนี้ ควรให้การสงเคราะห์อนุเคราะห์ ควรบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมสถานที่นี้เช่นไร เป็นต้น

(7) บุคคลปริปัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักเลือกคบบุคคล ความเป็นผู้รู้จักบุคคล คือรู้จักและเข้าใจความแตกต่างแห่งบุคคลว่าโดยอัธยาศัย ความรู้ความสามารถ และคุณธรรม เป็นต้น แต่ละคนมีความยิ่งหย่อนอย่างไร และรู้จักที่จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นๆ ว่าควรคบหรือไม่จะคบ จะดำเนิน ยกย่อง และแนะนำสั่งสอนอย่างไร จึงจะได้ผลดี (แก้ว ขิดตะขบ, 2554 : ออนไลน์)

1.6 ด้านการสาธารณะสงเคราะห์ ควรยึดหลัก บารมีธรรม

การบำเพ็ญบารมีก็เป็นหลักจริยศาสตร์ของพระโพธิสัตว์ที่มุ่งโพธิญาณ บารมีธรรมที่พระโพธิสัตว์ควรบำเพ็ญให้บริบูรณ์จึงจะสามารถได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในอนาคตกาล มีทั้งหมด 6 บารมีธรรม (วิทยา ศักยาภินันท์, 2552: 1- 14) คือ ทานบารมี กษานติบารมี วิริยบารมี สมาธิบารมี และปัญญาบารมี ดังนี้

(1) ทานบารมี เน้นคุณธรรมเกี่ยวกับการช่วยเหลือผู้อื่นได้แก่ เมตตา กรุณา และทาน เช่น นักบวช หรือบุคคลเช่นนี้ไม่มีอาชีพหากได้รับการอุปถัมภ์แล้ว จะทำหน้าที่ของตนได้อย่างดี

(2) ศีลบารมี การประพฤติที่อยู่ในครรลองคลองธรรม ในพระไตรปิฎกของเถรวาทมักมาร่วมกับสมาธิและปัญญาที่เป็นหลักไตรสิกขา พระพุทธโฆสจารย์แบ่งศีลออกเป็น 2 ประการคือ วาริตศีล ได้แก่ ข้อห้าม และจาริตศีล ได้แก่ ข้ออนุญาต โดยวัตถุประสงค์หลักของศีล คือ การรักษาตนเองเพื่อประโยชน์สุขของตนเองและผู้อื่น (Śikṣāsamuccaya of Santidev, 1960: 23) ด้วยอำนาจของศีล การที่กิเลสอย่างหยาบจะถูกควบคุมภายใต้

การควบคุม อย่างน้อยก็ชั่วคราว ส่วนประเภทของศีลมีแตกต่างกันไปตามภูมิของผู้ปฏิบัติตน เช่น ศีล 5 ศีล 8 ศีล 10 วินัย 227 ข้อสำหรับพระภิกษุ และ 331 ข้อ

(3) กษานติบารมี เป็นธรรมที่เป็นผลต่อโทษและความพยาบาท นั่นคือการปฏิบัติตนด้วยความอดทน แบ่งความอดทน ออกเป็น 3 ชนิดคือ 1.ความอดทนต่อทุกข์ 2.อดทนต่อคำสอน และ 3.อดทนต่อความเจ็บปวดและการถูกเหยียดหยาม (Śikṣāsamuccaya of Santidev, 1960 : 100) ความทุกข์มีอยู่ในสังสารวัฏ ใครที่ทุกคนจะต้องได้เผชิญหน้ากับมันด้วยความกล้าหาญ นอกจากนั้น ความทุกข์ยังช่วยให้เจริญก้าวหน้าในธรรมหลายประการ เช่น ทำให้ไม่ประมาทหมั่นมาในการดำเนินชีวิต ทำให้เป็นผู้ที่มีความรู้จักเห็นใจผู้อื่น และเพิ่มพูนศรัทธาในพระพุทธศาสนา เป็นต้น อนัตตา เป็นคำสอนสำคัญในพระพุทธศาสนา สำหรับสามัญชนที่มีปกติยึดถือในตัวตนแล้วยากที่จะเข้าใจได้ จะต้องอาศัยศึกษาอบรมอุปนิสัยด้วยความอดทนจึงจะเข้าใจได้ ส่วนความอดทนข้อที่สามหมายถึงความอดทนต่อคำดุด่าว่ากล่าว และการทำร้ายทุบตีจากผู้อื่น ไม่ถือโทษโกรธตอบและพร้อมที่จะให้อภัย เป็นการแสดงความรักและความเมตตาตอบแทน ทั้งนี้เพราะพิจารณาเห็นว่าผู้ที่กำลังดุด่าว่าทำร้ายตนนั้น ในอดีตชาติ อาจเป็นมิตรสหายญาติพี่น้องหรือครูอาจารย์กันมาก่อน จริงๆแล้ว ไม่มีผู้ดุด่าและผู้ถูกด่า ทุกอย่างสักว่าเป็นธาตุ จึงไม่มีประโยชน์อะไรจะต้องโกรธเพื่อนร่วมเกิดแก่เจ็บตายด้วยกัน เพราะต่างร่วมชะตากรรมเดียวกันมาโดยทั้งหมด

(4) วิริยบารมี ความขยันและกล้าหาญ การจะบรรลุจุดหมายสูงสุดทางศาสนา นั้น ต้องอาศัยความเพียรพยายาม ต้องหลุดพ้นจากความเกียจคร้าน มีความวิริยะหรือความเพียรอย่างไม่ย่อท้อ จึงจำเป็นต่อการบรรลุพระโพธิญาณ นอกจากจะมั่นคงไม่เปื้อนหน่ายในเป้าหมายแล้ว ผู้บำเพ็ญวิริยบารมีจะต้องเพียรป้องกันตนเองจากบาปอกุศลกรรมต่างๆ ที่จะบังเกิดขึ้นด้วย จะต้องหักห้ามใจตนเองจากความเพลิดเพลินในกามเพราะกามสุข เป็นเสมือนหนึ่งคมมีดอาบน้ำผึ้ง ที่พร้อมจะบาดผู้ที่หลงระเริงดื่มกินได้ทุกเมื่อพระโพธิสัตว์จะกระทำสิ่งต่างๆ ด้วยความระมัดระวังรอบคอบเสมอ แต่เมื่อได้ตัดสินใจกระทำสิ่งใดแล้วจะทำด้วยความมุ่งมั่น ไม่ย่อท้อจนกว่าจะบรรลุผลสำเร็จได้

(5) สมาธิบารมี หลังจากบำเพ็ญวิริยบารมีจนเต็มกำลังแล้ว พระโพธิสัตว์ควรทำจิตใจให้สงบการสังขมบารมีของพระโพธิสัตว์ ไม่ได้เกี่ยวข้องกับความเมตตาต่อผู้อื่นอย่างเดียวความสงบภายในตน ย่อมทำให้เข้าใจธรรม เอาชนะกิเลสในใจตนและมองเห็น

ความเท่าเทียมกันระหว่างตนเองกับผู้อื่น ช่องทางการทำใจให้สงบมี 2 ประการ คือ สมถภาวนา วิปัสสนาภาวนา อารมณ์ของทั้ง 2 ภาวนา จะทำให้เกิดดวงปัญญา และคลายความทุกข์ ความลุ่มหลงมัวเมาในกามคุณและสมบัติทางโลกทั้งมวลได้

(6) ปัญญาบารมี ความเห็นแจ้งในกุศลธรรมและอกุศลธรรม ถือว่าเป็นการบูรณาการขั้นสุดท้ายของบารมีทุกประการ คือให้มนุษย์กระทำความดี ละเว้นความชั่ว ให้ปฏิบัติต่อกันอย่างมีคุณธรรม ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน ให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสันติสุข อันจะเป็นผลดีต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคม ชุมชนที่พึงประสงค์ต้องการให้เป็นสังคมที่มีความสงบสุขและอุดมไปด้วยปัญญาชน เพราะเมื่อคนในสังคมมีความเอื้อเฟื้อต่อกันแล้วความสามัคคี ประองตองเข้าใจซึ่งกันและกันย่อมเป็นผลดีที่ตามมาได้

2. แนวทางการดำเนินงานในการปฏิบัติศาสนกิจเพื่อสนองงานกิจการคณะสงฆ์ 6 ด้าน

2.1 ด้านการปกครอง การปกครองของพระสงฆ์ที่จำพรรษา อาศัยในวัด สำนักสงฆ์ ร่วมกันย่อมมีการประชุม พระนิสิตต้องให้ความสำคัญและกระทำร่วมกับเจ้าอาวาสหรือเจ้าสำนัก แต่การที่จะให้สงฆ์ทุกรูปยอมรับซึ่งกันและกันเพื่อความสามัคคีก็จะต้องอาศัยความพร้อมเพรียงกันทุกๆ ครั้ง เช่น ประชุมทำอุโบสถกรรม ประชุมทำวัตรสวดมนต์เช้าเย็น ประชุมฟังเทศน์วันธรรมสวนะ ประชุมทำอุปัชฌายกรรม ประชุมวินิจฉัยอธิกรณ์ และประชุมปรึกษากิจการกรม พระนิสิตมีความเคารพนับถือและรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่ พระนิสิตทุกรูปจะต้องปฏิบัติตามลำดับขั้นเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย

2.2 ด้านการศาสนศึกษา พละ 5 ประการ เป็นหลักธรรมยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้ปฏิบัติให้ถึงซึ่งหนทางแห่งความสำเร็จเพราะการทำงานในแต่ละด้าน ย่อมจะเกิดปัญหาตามมาบ้าง การทำงานจึงต้องอาศัยหลักธรรมเพื่อเป็นแนวทางการทำงานประพฤติกิจและปฏิบัติ ย่อมส่งผลให้มีความราบรื่นผ่านพ้นอุปสรรคได้ ต้องอาศัยหลักธรรมของพละมี 5 ประการ คือ 1.สัทธาพละ กำลังคือศรัทธามีความเชื่อมั่นในทางที่ถูกต้อง เป็นกำลังหนุนนำให้จิตที่เข้มแข็ง 2.วิริยพละ กำลังคือวิริยะมีหลักการทำงานกล้าต่อสู้กับอุปสรรคโดยไม่ย่อท้อ 3.สติพละ กำลังคือสติ มีความระลึกได้ 4.สมาธิพละ กำลังคือสมาธิมีความตั้งมั่นของจิต 5.ปัญญาพละ กำลังคือปัญญามีความรู้ทั่ว รอบรู้ในสรรพวิชาสามารถแก้ไขปัญหามากมายได้ และประกอบซึ่งกุศลธรรมตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

2.3 ด้านการเผยแผ่ พระนิสิตเมื่อได้ศึกษาในภาคทฤษฎีแล้วย่อมมี

ประสบการณ์ด้านการทำงาน การเผยแผ่ความรู้ในด้านต่างๆ ที่พระนิสิตมีความรู้และสามารถทำได้ ตามความรู้ความสามารถที่พระนิสิตมีอยู่ให้กับคนในสังคมได้ สามารถชี้แจงแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ มีเหตุผล มีหลักฐานอ้างอิง ไม่บิดเบือนจากความเป็นจริง การใช้ถ้อยคำที่แสดงถึงความเห็นอกเห็นใจ เข้าใจผู้อื่น เมื่อพูดแล้วเกิดความสามัคคี ไม่ทะเลาะเบาะแว้งกันเป็นการทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น ช่วยเหลือตามกำลังร่างกายและสติปัญญาที่ตนมีอยู่ ขวนขวายช่วยทำกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นสาธารณะประโยชน์มุ่งให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม และสามารถช่วยแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าให้กับส่วนรวมด้วย

2.4 ด้านการสาธารณูปการ การให้ทานเป็นการการสละทรัพย์สินของ และการบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ เสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม มีความเพียรเป็นเครื่องเผาผลาญกิเลส เป็นผู้มีคุณธรรม ไม่ปล่อยตัวหนา ความโลภ และความเห็นแก่ตัวมาครอบงำ เช่น การสร้างห้องน้ำให้กับวัดหรือโรงเรียนที่เดือดร้อน เป็นการสงเคราะห์อย่างหนึ่ง

2.5 ด้านการศึกษาสงเคราะห์ พระนิสิตมีความรู้หลักการและกฎเกณฑ์ของสิ่งทั้งหลายที่ตนเข้าไปเกี่ยวข้องในการดำเนินชีวิต ในการปฏิบัติหน้าที่และดำเนินกิจการต่างๆ โดยรู้เข้าใจสิ่งที่จะต้องประพฤติปฏิบัติตามเหตุผล รู้ว่าสิ่งที่ตนทำอยู่อย่างนั้น ดำเนินชีวิตอย่างนั้นเพื่อประสงค์ประโยชน์อะไร หรือมีความสมควรที่จะได้บรรลุผลอะไร รวมถึงรู้จักผลที่จะเกิดขึ้นสืบเนื่อง จากการกระทำหรือความเป็นไปตามหลัก (ธรรมะกับชีวิตประจำวัน, ม.ป.ป.) เช่น มีการสนับสนุนส่งเสริมด้านทุนทรัพย์ อุปกรณ์การเรียน หรือจัดโครงการอบรมให้ความรู้การดำเนินชีวิตและหลักธรรมคำสอน

2.6 ด้านการสาธารณะสงเคราะห์ พระนิสิตมีความช่วยเหลือผู้อื่นในด้านต่าง ๆ มีความเมตตา กรุณา และทานเป็นพิเศษ ต้องอาศัยความเพียรพยายาม พยายามอยู่เหนือซึ่งความเกียจคร้าน เช่น มีโครงการกิจกรรมปฏิบัติธรรมเพื่อสงเคราะห์ พระสงฆ์ และคฤหัสถ์ เพราะว่าพระสงฆ์และคฤหัสถ์ที่ปกติยึดถือในตัวตนแล้วยากที่จะเข้าใจได้ จะต้องอาศัยศึกษาอบรมด้วยความอดทนจึงจะเข้าใจได้ หรือจัดตั้งศูนย์เรียนรู้พระพุทธศาสนา วันอาทิตย์ เพื่อบรมด้านคุณธรรม จริยธรรมให้กับเด็กและเยาวชนที่สนใจในทางพระพุทธศาสนา เด็กและเยาวชนเหล่านี้หากได้รับการสงเคราะห์แล้ว สามารถนำความรู้ความเข้าใจไปเสริมต่อด้านการทำหน้าที่ของตนได้อย่างดี เมื่อพระนิสิตสอนหรืออบรมให้ทุกคนกระทำแต่ความดี ละเว้นความชั่ว ให้ปฏิบัติต่อกันอย่างมีคุณธรรม ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน ให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขต่อไป

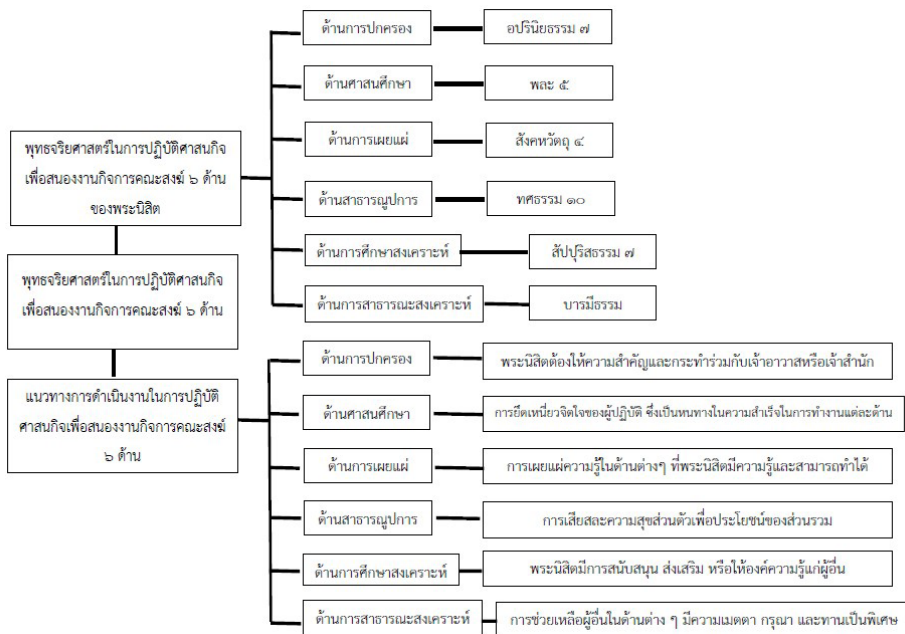
อภิปรายผล

การพัฒนางานด้านการปฏิบัติศาสนกิจของกลุ่มงานบริการการศึกษา (กิจการนิสิต) สำนักงานวิทยาลัยสงฆ์เชียงใหม่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้พระนิสิตได้เรียนรู้และทำงานปฏิบัติศาสนกิจได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมเป็นการสนองงานคณะสงฆ์ในแต่ละด้านเมื่อพระนิสิตได้ศึกษาในภาคทฤษฎีแล้วมีความรู้ความเข้าใจจึงสามารถออกฝึกในภาคปฏิบัติได้ ซึ่งพระนิสิตได้อาศัยหลักการปฏิบัติตนตามหลักคำสอนพระพุทธศาสนา ดังเช่นการเป็นผู้มีสติ มีความอดทนอดกลั้น มีความวิริยะ อุตสาหะ ต่อการทำงานอันเป็นการน้อมนำเอาหลักพุทธจริยศาสตร์มาเป็นหลักคิด หลักการทำงานให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้และสามารถพัฒนาโครงการที่นิสิตได้ดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อเป็นแนวทางให้รุ่นน้องได้นำเอาโครงการมาพัฒนาและดำเนินการต่อเนื่องให้กับสังคม ชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดของชนาธิป ศรีโท ในบทความเรื่อง การบูรณาการหลักสุริยธรรม 7 ประการเพื่อขับเคลื่อนความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย (ชนาธิป ศรีโท และคณะ, 2563 : 345 - 352) ทั้งนี้การปฏิบัติศาสนกิจของพระนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ เป็นการปฏิบัติตามระเบียบ ข้อบังคับของมหาวิทยาลัยฯ ที่พระนิสิตเมื่อสำเร็จการศึกษาภาคทฤษฎีระดับปริญญาตรีแล้วต้องออกปฏิบัติศาสนกิจเป็นระยะเวลา 1 ปีการศึกษาและต้องเสนอโครงการฯ เพื่ออนุมัติต่อมหาวิทยาลัยและมีขั้นตอนการดำเนินการสรุปโครงการเพื่อรายงานต่อมหาวิทยาลัย เพราะเป็นงานบริการวิชาการแก่สังคมที่ชัดเจนทั้งทางตรงและทางอ้อม พระนิสิตที่ออกปฏิบัติศาสนกิจพึงให้ความสำคัญต่อการปฏิบัติศาสนกิจเป็นอย่างยิ่งและงานที่ได้เสนอโครงการเมื่อได้รับอนุมัติแล้วย่อมมีความพยายามในการดำเนินการ และอดทนเมื่อมีปัญหาต่างๆ เกิดขึ้น จนสามารถดำเนินการกิจกรรมตามโครงการเหล่านั้นได้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี ด้วยการอาศัยหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาหรือที่เรียกว่าจริยศาสตร์แนวพุทธมาใช้เป็นแนวทางการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้และนวัตกรรมใหม่

การปฏิบัติศาสนกิจของพระนิสิตนอกจากได้สนองงานคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้านแล้ว กิจกรรมโครงการที่พระนิสิตได้ดำเนินการทำร่วมกับวัด สังคม ชุมชน ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อเป็นการบริการวิชาการด้านการเผยแผ่ความรู้และสงเคราะห์ให้กับประชาชน รวมไปถึงการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถานในวัดดังเช่น โครงการนิสิตปฏิบัติศาสนกิจเผยแผ่ธรรมะ

โครงการสวดมนต์ปฏิบัติธรรมทุกวันพระและวันอาทิตย์ช่วงเช้าพรรษา โครงการบูรณภาพจิตรกรรมในอุโบสถ โครงการบูรณโครงการส่งเสริมโรงเรียนผู้สูงอายุ โครงการสงเคราะห์ผู้ป่วยติดเตียง ผู้สูงอายุในชุมชน เป็นต้น โดยโครงการที่พระนิสิตได้ดำเนินการกิจกรรมเหล่านี้ล้วนแต่เป็นงานการส่งเสริมและพัฒนากิจการคณะสงฆ์ที่ให้กับประชาชนในสังคมและชุมชน ตามนโยบายของมหาวิทยาลัยฯเมื่อพระนิสิตได้ศึกษาในภาคทฤษฎีแล้วทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจแล้วนำเอาสิ่งเหล่านี้ไปใช้ในภาคปฏิบัติคือการปฏิบัติศาสนกิจ จึงทำให้เกิดองค์ความรู้ที่ได้จากการถอดบทเรียนของพระนิสิตเพื่อสรุปเล่มโครงการโดยบางโครงการได้มีนิสิตรุ่นน้องได้นำไปดำเนินการพัฒนาต่อยอดอันจะเป็นการมีส่วนร่วมของคนในสังคม ชุมชนเพราะสังคมไทยจะมีวัดเป็นศูนย์รวมของคนในแต่ละชุมชนจึงเป็นสิ่งที่ดียิ่งนอกจากพระนิสิตจะช่วยเหลือผู้อื่นแล้วก็จะได้พัฒนาการทำงานของตนเองมากยิ่งขึ้นอันเกิดจากประสบการณ์การทำงานปฏิบัติศาสนกิจ

พุทธจริยศาสตร์การปฏิบัติศาสนกิจเพื่อสนองงานกิจการคณะสงฆ์

สรุป

ความรู้ด้านทฤษฎีในด้านของพุทธจริยศาสตร์ในการปฏิบัติศาสนกิจเพื่อสนองงานกิจการคณะสงฆ์ 6 ด้านของพระนิสิต ด้านของการปกครอง ควรยึดหลัก อปริหานิยธรรม 7 ด้านการศึกษา ควรยึดหลัก พละ 5 ด้านการเผยแผ่ ควรยึดหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านการสาธารณูปการ ควรยึดหลักทศธรรม ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ควรยึดหลักสัปปริสธรรม 7 ด้านการสาธารณะสงเคราะห์ ควรยึดหลัก บารมีธรรม และในส่วนของแนวทางการดำเนินงาน ในด้านการปกครอง พระนิสิตต้องให้ความสำคัญและกระทำร่วมกับเจ้าอาวาสหรือเจ้าสำนัก ด้านการศึกษา การทำงานในแต่ละด้าน ย่อมจะเกิดปัญหาตามมาบ้าง การทำงานจึงต้องอาศัยหลักธรรมเพื่อเป็นแนวทางการทำงานประพฤติกและปฏิบัติย่อมส่งผลให้มีความราบรื่นผ่านพ้นอุปสรรคได้ ด้านการเผยแผ่ พระนิสิตเมื่อได้ศึกษาในภาคทฤษฎีแล้วย่อมมีประสบการณ์ด้านการทำงาน การเผยแผ่ความรู้ในด้านต่างๆ ด้านการสาธารณูปการ การให้ทานเป็นการการสละทรัพย์สิ่งของ และการบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ การสนับสนุนส่งเสริมด้านทุนทรัพย์ อุปกรณ์การเรียน หรือจัดโครงการอบรมให้ความรู้การดำเนินชีวิตและหลักธรรมคำสอน ด้านการสาธารณะสงเคราะห์ พระนิสิตมีความช่วยเหลือผู้อื่นในด้านต่าง ๆ มีความเมตตา กรุณา และทานเป็นพิเศษ สิ่งสำคัญอีกด้านก็คือการปฏิบัติอย่างไรให้เกิดการพัฒนางานหรือการต่อยอดกิจกรรมโครงการเหล่านั้นเพื่อให้งานโครงการได้ตอบสนองงานกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้านตามความเหมาะสม เมื่อมีการต่อยอดพัฒนางานเหล่านั้นแล้วจนกระทั่งเป็นโครงการต่อเนื่องที่สามารถให้รุ่นน้องเข้าไปดำเนินการต่อได้อันเป็นการเอื้อต่อพระพุทธศาสนา สังคม ชุมชน ในพื้นที่ซึ่งเป็นพัฒนาต่อยอดอย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

แก้ว ชิตตะขบ. (4 ต.ค. 2554). **ธรรมะกับชีวิตประจำวัน : 7 หลักธรรม บ่งชี้ความเป็นคนดีที่แท้จริง**. สืบค้นเมื่อ 10 มีนาคม 2566, จาก <https://mgronline.com/dhamma/detail/9540000125558>.

ชนาธิป ศรีโท และคณะ (2563). การบูรณาการหลักสุริยธรรม 7 ประการเพื่อขับเคลื่อนความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย. **วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์**. 5 (1), 345 - 352.

พระครูวินัยธรอำนาจ พลบุญ และคณะ (2560). พุทธจริยศาสตร์กับการพัฒนาการศึกษา เรื่องความจริง ความรู้ ความดี. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร. 5 (1), 336.

พระมหานพดล. (ม.ป.ป.). **สังคหวัตถุ 4 และแนวทางการปฏิบัติในการทำงาน**. สืบค้นเมื่อ 10 มีนาคม 2566, จาก <https://www.castool.com>.

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. (2535). **พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2552). **พจนานุกรมศัพท์ศาสนาสาทุก อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. พิมพ์ครั้งที่ 3 (แก้ไขเพิ่มเติม). กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.

วศิน อินทสระ. (2549). **พุทธจริยศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: ธรรมดา

วิทยา ศักยภินันท์. (2552). **อุดมการณ์พระโพธิสัตว์ : พุทธจริยศาสตร์เพื่อมหาชน**. วารสารมนุษยศาสตร์. 16 (1), 1 - 14.

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาปรินายก, (2559). **ทศবারมี ทศพิธราชธรรม**. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต). (2545). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก

Della Thompson, Edited, (1995). **The Concise Oxford Dictionary of Current English**, Ninth Edition. Oxford: Clarendon Press.

Sikhsamuccaya of Santidev. (1960). **Vaidya. Buddhist Sanskrit Texts**. no 11. Darbhanga: The Mithila Institute.